

BESZÁMOLÓK

SZEMLÉK

REFERÁTUMOK

UNI '97 – Felsőoktatási tankönyvkiadás és könyvtártámogatás Gondolatok egy konferencia után

Michael Gorman, a California State University dékánja szerint az egyetem legfontosabb missziója, hogy a hallgatókat olyan ismeretekkel és információkkal lássa el, amelyek életüket produktívvá és megelégedetté teszik. E misszió megvalósulását két alappillérré helyezi:

- *emberi eszközök* (az oktatók és hallgatók kommunikálása az ismeretek és információk elemzésére, megvitatására és bemutatására, tágabb összefüggések felrajzolására),
- *a különböző formákban rögzített ismeretek és információk szabad elérését biztosító gyűjtemények, azaz a KÖNYVTÁRAK.*

Futurológusok között nem ritka nézet a hagyományos könyvtári funkciók elhalására vonatkozó jóslat. Egyes angol kutatók arra is rávilágítanak, hogy a szövegek elemzése helyett már most is egyre inkább a „konyhakész” audiovizuális információk nyakló nélküli fogyasztására nevelik a hallgatókat, akik így nem szokják meg az információk értékelését és összekapcsolását.

Az oktatók egy részének az a véleménye, hogy valójában nemzeti nyelven írott tankönyvekre sincs szükség. Ezek ugyanis túlságosan megemésztve és készre rendezve tálalják az ismereteket a hallgatóknak, pedig az előadások látogatása mellett a diákoknak önállóan kellene összeállítaniuk a tantárgyak anyagát a már megjelent külföldi és hazai szakirodalomból.

Lehetünk-e ennyire szélsőségesek? Nem ren-dezi-e át egy-egy tudományterület ismeretanyagát a hazai tankönyvírás és -kiadás? Nem kívánhat-ja-e meg a hallgató, hogy az olykor pozitív, néha negatív élményt nyújtó előadások anyagát össze-függő rendszerben láthassa és tanulhassa meg? Mi lenne, ha a hallgatókat nem tudná a tankönyv szövegével megerősíteni?

A gyakorlat is ellentmond a fenti vélemények-nek. A hallgatók – élve a másolás lehetőségével, és áthágva minden jogi korlátot – nemegyszer maguk készítette változattal, másolatok egymás közötti adásvételével tesznek szert a szükséges tankönyvekre.

A reálisan gondolkodók az ismeretszerzés módszereinek sokszínűsége mellett teszik le a voksukat. Az Internet elterjedt használata nem teszi szükségtelenné, sőt feltételezi a hagyomá-nyos értelemben vett könyvállományok létezését is. A könyvtár – mint intézmény – egyszerre legyen korszerű és tradicionális, és a hagyományos érte-lemben vett szakkönyv, tankönyv szerepe sem változik meg alapvetően, csak némileg módosul. *Ha pedig szakkönyvekre, tankönyvekre szükség van, akkor az egyetemi könyvtáraknak el kell látni-uk hagyományos feladataikat is.*

Ezek az intézmények azonban lassan nem ké-pesek megfelelni azoknak a feladatoknak, ame-lyekre alapították őket. A korábbi évtizedekben a könyvtárak e típusát többek között az különböztet-te meg más, akár rokon gyűjtőkörű társaitól, hogy az anyaintézményben oktatott tantárgyak tanköny-veit és jegyzeteit a potenciális olvasói létszámhoz igazítva (10–20 hallgatónként egy példány) megfe-lelő mennyiségben bocsátották hallgatóik rendelkezésére. Őt, bizonyos tartalékokat is képeztek, hogy a könyvesbolti példányok elfogytával, vala-mint az elhasználódás esetére még elegendő készletük legyen a következő kiadásig.

Szomorú kontrasztja e rég bevált gyakorlatnak, hogy ma az egyetemi könyvtárak javarészt egy-két köteles példány megszerzésével próbálják fenntar-tani az olvasótermi tankönyv- és jegyzetgyűjte-ményt. Ugyanakkor a lakosság ellátásával foglal-kozó közkönyvtárak a váratlanul náluk is jelentke-

ző felsőoktatási igényekkel küszködnek. Még elgondolni is rossz, mi lesz akkor, ha az *EFTAN* 1997 c. tankönyvkatalógusban felsorolt csaknem 3000 címet keresni fogják az Európába igyekvő Magyarország örvendetesen növekvő számú egyetemi polgárai.

A külföldi folyóiratok és CD-s adatbázisok beszerzésének közismerten magas költségei elolasztják az egyébként örvendetes kezdeményezést, a Művelődési és Közoktatási Minisztériumnak a tankönyvellátást szolgáló könyvtártámogatási keretét. Pedig az egyetemi könyvtárak biztos, áttekinthető, jó piacot jelentenének a tankönyvkiadók kereskedelmi palettáján. Ehhez persze végre rendezni kellene a felsőoktatási könyvtárak állománygyarapítási keretét.

Irodalom

- GORMAN, M.: Przyszłość biblioteki akademickiej. = *Przełąd Biblioteczny*, 63. köt. 2. sz. 1995. p. 147–155. Ref.: Futala T.: *KF*, 6. (42.) köt. 2. sz. 1996. p. 327.
- McFADEN, T. G.–HOSTETLER, T. J.: The library and undergraduate education. = *Library Trends*, 44. köt. 2. sz. 1995. p. 221–457. Autoref.: *KF*, 6. (42.) köt. 2. sz. 1996. p. 328–329.

Cserey Lászlóné
(Állatorvostudományi Egyetem Központi
Könyvtára)

Katalogizálás az elektronikus világban

Drabenstott [1] a jövő könyvtárának tizenkét különböző definícióját gyűjtötte össze. Ez a könyvtár a definíciók többsége szerint a dokumentumok tulajdonlása helyett az információhoz való felhasználói hozzáférésre helyezi a hangsúlyt, olyan rendszerre, amely távoli állományokhoz kapcsolódva azonnali információszolgáltatást tesz lehetővé. Kihasználja az elektronikus technika maximális lehetőségeit, folyamatosan frissíti rekordjait, és intelligens szolgáltatásokat nyújt felhasználóinak. Idő és hely nem korlátozza a hozzáférést. A jövő könyvtárának gyűjteménye a hagyományos dokumentumok és az elektronikus források együttese lesz, kulcsfogalma az elektronikus információ.

A hagyományos katalogizálás jellemzői

Az *Angol–amerikai katalogizálási szabályzat* a következőképpen határozza meg a *katalógust*: (1) egy gyűjtemény, könyvtár vagy könyvtár csoport könyvtári anyagainak valamely határozott terv szerint összeállított listája, (2) anyagok valamely egyedi célból készült listája (pl. kiállítási katalógus, árukatalógus) [2]. A hagyományos katalogizálás tehát a fizikai formátumon alapul, homogén gyűjteményt feltételez, és helyhez kötött. A hangsúly a szervezet és az elrendezés uniformizált megközelítésén van. A hagyományos katalógus, ahogy *Cutter* [3] 1876-ban meghatározta, az ismert tételek keresését, kategóriakeresést és címszavak kiválasztását teszi lehetővé. Mindez bibliográfiai elérési pontok (szerzők, címek, tárgyszavak), illetve alfanumerikus jelzetek (pl. ISBN) segítségével történik. A tárgyi megközelítés másik lehetősége bizonyos hierarchikus struktúrák, pl. az osztályozási rendszerek használata. A hagyományos katalógusok indexállományai nagyon kötöttek, a könyvtári bibliográfiai adatbázisok lineáris elrendezésű invertáltállomány-szerkezetet használnak.

E jellemvonások többsége nem felel meg az elektronikus információk feldolgozásához. *Erik Jul* jegyezte meg. „A könyveknek és a könyvszerű dolgoknak javukra vált a bibliográfiai leírás és megközelítés – az Internet-forrásoknak nem. A könyvek és a könyvszerű dolgok lokalizálhatók könyvtári katalógusok használatával – az Internet-források nem... Két világ jött létre: a könyvtár az ő katalógusával, és az Internet az ő mai kereső/böngésző/bogarászó/turkáló rendszerével” [4].

Ez nem jelenti azt, hogy a katalóguskészítők az elektronikus tájkép változásait fel nem ismerő izolált csoportot alkotnának. Ellenkezőleg, éppen ők voltak azok, akik az elsők között tették munkaflow-mataik részévé az Internetet. A bibliográfiai nagyüzemek (OCLC, RLIN), az Internet-szerű rendszerek és a Kongresszusi Könyvtár típusú szervezetek révén eljegyezték magukat az elektronikus levelezéssel, és résztvevői az egyik legnagyobb levelezési listának, az AUTOCAT-nak. Egyes intézmények (az Ausztráliai Bibliográfiai Hálózat, a Kongresszusi Könyvtár vagy az RLIN) lehetővé tették MARC formátumú katalógusrekordok FTP-exportját. Hasznosítják az internetes forrásokat is, pl. a World Wide Webet. A web lehetővé teszi más könyvtárak forrásainak és szakértőinek gyors elérését, és kitűnő referenciatámasz is. Ma már sok katalogizálást támogató anyag érhető el az Interneten (pl. LC Marvel, LC, OCLC FTP) [5]. Még nem fedezték föl azonban azokat a lehetőségeket, amelyek révén maguk is formálhatnák az elektronikus világot.